

El món actual va ràpid. Ens llevem i correm cap a la feina i tornem a casa amb les mateixes presses, i sempre amb la sensació que ens falta temps. Tot va més ràpid, fins i tot els nens creixen més ràpidament i aprenen les coses abans. Quantes vegades ho hem dit o ho hem sentit això? Nosaltres a la seva edat no sabem fer res, i mira'ls ells!

Amb aquest article us convido a frenar, només una mica, o molt (que cadascú faci la seva tria), i a aprofitar aquesta capacitat d'aprenentatge que tenen els nostres alumnes per desenvolupar un dels nostres béns més preuats: el llenguatge.

Els inicis de la comunicació

En el moment del naixement, l'infant s'integra dins del món de la comunicació, del llenguatge, del pensament, del sentiment... Amb el temps aprendrà a parlar. Però com i quan es formen les bases d'aquesta comunicació? Què podem fer per estimular el llenguatge?

Hem de tenir en compte que el fet de parlar implica la comunicació i que aquesta s'inicia molt aviat. Existeixen molts estudis i teories que intenten explicar si la parla es dona de forma innata o és apresada, però nosaltres no entrarem a debatre això.

La comunicació és un procés de transmissió de la informació d'un emissor a un receptor a través de sistemes de senyals i signes molt diversos desenvolupats específicament per comunicar-se (vocalitzacions, paraules, gestos). El llenguatge és la capacitat de comunicació mitjançant signes arbitraris, sons verbals, gestos manuals o signes escrits que tenen una forma convencional i que es combinen seguint unes regles determinades. El llenguatge és una capacitat específicament humana que es materialitza en el coneixement i ús de les diverses llengües construïdes al llarg de la història.

Així doncs, i tenint clares aquestes diferències conceptuals, podem dir que els nadons es comuniquen quasi des del moment que neixen;

L'infant, a poc a poc, va aprenent que per cada una de les seves actuacions rep diferents respostes

el plor, les vocalitzacions i algunes expressions facials tenen un clar valor comunicatiu per als seus pares. Quan l'infant realitza aquestes accions no té una intencionalitat comunicativa, però, en canvi, l'adult sobreinterpreta aquests actes i els dona un significat: ha nascut la comunicació. Aquestes situacions comunicatives dels primers mesos s'anomenen "protoconverses": es tracta d'interaccions en què l'adult i el nen centren la seva atenció l'un en l'altre (cara a cara, mirant-se, tocant-se, vocalitzant...) de manera que s'expressen i comparteixen les emocions bàsiques. Aquestes "protoconverses" tenen una estructura d'actuació per torns. L'infant vocalitza, escolta, es mou i s'adona que les seves actuacions tenen una resposta en el seu interlocutor: la mare el contesta, l'escolta, li fa pessigolles, l'abraça... D'aquesta manera, l'adult interpreta el plor, el somriure, la vocalització, el moviment, la mirada..., i l'infant, a poc a poc, va aprenent que per cada una de les seves actuacions rep diferents respostes. El paper de l'adult és molt actiu al principi, és qui porta el pes de la interacció; no obstant això, ben aviat el nadó també posa en marxa un repertori conductual que li permet intervenir en aquest tipus de situacions.

Mauricio Sebastián Martínez (2010) diu:

Fa uns 30 anys, Colwin Trevarthen va descriure dues formes en les quals, durant el seu primer any de vida, els nadons s'impliquen amb les persones. Va escollir el terme "intersubjectivitat primària" per descriure la manera en què els nadons, a partir del segon mes de vida, interaccionen amb els adults establint pautes alternades d'acció, expressant diverses emocions o responent corporalment d'una manera particular davant la presència dels adults. Aquesta forma d'intersubjectivitat es caracteritza pel contacte íntim que estableixen els nadons amb els adults en interaccions cara a cara o, en termes més tècnics, en formats diàdics. La segona forma de contacte intersubjectiu, que va anomenar "intersubjectivitat secundària", es caracteritza per un canvi qualitatiu en el mode de relació que s'estableix entre el nadó i l'adult. Cap a l'últim trimestre del primer any de la seva vida, els nadons comencen a interaccionar amb els adults ja no en format diàdic, sinó en format triàdic. És a dir, que els nadons comencen a incloure els objectes en les seves interaccions amb els adults. Comencen a mostrar objectes als adults, a assenyalar-los, a realitzar accions alternades sobre un mateix objecte que es comparteix, etc.

Podríem definir el terme "intersubjectivitat" com la capacitat de compartir les experiències subjectives amb els altres. Així doncs, aquesta definició fa referència a les sobreinterpretacions que esmentàvem abans, a les atribucions de significat que fa l'adult de forma subjectiva, i també a la forma en què el nadó comprèn aquestes situacions. En el moment en què es crea la comunicació entre el nadó i l'adult, s'estan formant les bases del llenguatge.

El desenvolupament del llenguatge durant l'etapa d'educació infantil

El llenguatge s'anirà desenvolupant de forma molt ràpida durant els primers anys de vida de l'infant. Per aquest motiu, cal que coneguem alguns dels seus moments evolutius (tenint en compte que les edats són orientatives):

- Durant els 6 primers mesos, els nadons haurien de reaccionar als sons i s'haurien de poder expressar amb plors, riures i vocalitzacions.
- Dels 6 als 12 mesos, els nadons haurien de prestar atenció als sons, balbotejar i entendre el "no". Quan se'ls parla, haurien d'imitar i començar a respondre.
- Dels 12 als 18 mesos, els nadons haurien d'emetre les primeres paraules i caldria que comprenguessin les instruccions senzilles. En aquesta etapa, els infants utilitzen l'holofrase, és a dir, una sola paraula que, acompanyada de gestos, té el significat de tota una oració.
- Dels 18 als 24 mesos, els infants haurien de poder identificar les parts del cos, saber més de 50 paraules, combinar-ne dues i seguir instruccions de dos passos.
- Dels 2 als 3 anys, els infants haurien de poder combinar tres o més paraules per formar oracions i començar a identificar colors i mides. S'hauria de donar un augment del

vocabulari tant expressiu com comprensiu.

- Dels 3 als 4 anys, la parla dels xiquets hauria de ser intel·ligible per persones desconegudes i les frases haurien de ser cada vegada més complexes.
- Dels 4 als 5 anys, els infants haurien de poder entendre més de 2000 paraules, comprendre les rimes, dialogar, descriure objectes i explicar contes. Als 5 anys hi hauria d'haver un perfeccionament del llenguatge (amb una articulació correcta, amb un vocabulari variat i molt extens, i sense errors gramaticals).

El paper dels educadors

El llenguatge dels nens segueix desenvolupant-se i enriquint-se a partir d'aquest moment, però és en els primers anys de vida quan els professionals de l'ensenyament li hem de prestar més atenció: cal vigilar per tal que no es produeixin retards, estancaments en l'evolució i desviacions. Però no hem d'esperar que hi hagi una dificultat en el llenguatge abans d'intervenir: la nostra acció ha d'anar dirigida a prevenir-la. Els educadors hem de transmetre els coneixements lingüístics per tal que els infants puguin conèixer el món que els envolta, entendre'l i poder-s'hi relacionar. El llenguatge escrit i els aprenentatges escolars es fonamenten en el llenguatge oral. Aquest, doncs, serà la base del futur educatiu dels nostres alumnes. Aleshores, és important saber quines actuacions podem fer per tal de potenciar i fomentar el seu llenguatge.

Com estimular el llenguatge en els primers anys

El desenvolupament del llenguatge és el resultat d'una combinació de factors innats i adquirits. La genètica determinarà, en part, aquest desenvolupament. No obstant això, l'evolució del llenguatge depèn en gran mesura de l'entorn.

Així doncs, els professionals de l'etapa d'educació infantil hem de tenir clares les situacions que afavoreixen el desenvolupament del llenguatge i hem de poder informar els pares i famílies sobre com estimular-lo des del moment del naixement.

El nadó ja reconeix la veu de la seva mare quan encara està a l'úter; és per això que les seves paraules seran fonamentals. En les primeres setmanes després del naixement, el nadó reaccionarà molt més a la veu de la mare que davant de la d'altres persones. En els primers mesos, quan la mare li parli obtindrà com a resposta el seu somriure o la seva alegria. Llavors, pronunciar cada paraula clarament i acompanyada d'una modulació marcada serà una bona manera d'estimular el nadó.

Parlant s'aprèn a parlar. Així doncs, ens hem d'envoltar de paraules i explicacions. És bo aprofitar tots els moments de rutina diària per anar posant llenguatge a les nostres accions: explicar-li què fem quan el banyem i quines són les parts del cos que anem rentant, narrar-li les situacions de canvi de bolquers i de roba, descriure-li el moment de menjar... En aquests primers mesos haurérem d'utilitzar frases senzilles i adaptar-nos a les situacions i el vocabulari del seu entorn.

Parlant s'aprèn a parlar. És bo aprofitar tots els moments de rutina diària per anar posant llenguatge a les nostres accions

Les vocalitzacions inicials dels nadons, tal com hem vist abans, no tenen intenció comunicativa, ja que només són una forma de jugar amb el cos propi. Cal aprofitar aquestes situacions per imitar els sons que emet el nen; així se sentirà motivat per seguir-ho fent i, amb el temps, aprendrà a esperar una resposta.

També podem aconsellar als pares que siguin ells qui iniciïn aquestes "protoconverses" i que estimulin els seus fills per tal que els imitin. Amb aquests tipus d'interaccions s'aprèn l'establiment de torns: ara parlo jo i tu escoltes, i quan jo callo tu comences a parlar mentre jo t'escolto.

En aquests primers mesos els nens encara no saben parlar, però comencen a entendre alguna paraula aïllada del seu entorn més proper. Hi ha un moment en què assenyalen les coses que vo-

len; en aquestes situacions és important posar nom a l'objecte desitjat (no només els l'hauríem de donar, sinó que caldria anomenar-lo), és a dir, que si el nen assenyalava el sonall, li hauríem de dir "vols el sonall?", esperar algun tipus de resposta gestual o vocal, i després contestar: "té, el sonall". Amb aquesta petita conversa l'estem ajudant a adquirir vocabulari nou i fomentem l'aprenentatge del torn de paraula.

També podem aprofitar aquestes situacions per demanar un objecte nosaltres: parem la mà davant seu i li diem: "em dónes l'ós?".

En el moment del passeig pel carrer, els nens també acostumen a assenyalar les coses que els interessin més. És bo, doncs, aprofitar això per ampliar el seu lèxic. Si el nen es fixa en un ocell i ens el mostra, estaria bé dir "mira, un ocell" i intentar evitar expressions com "mira, un piu-piu". Utilitzar l'onomatopeia per anomenar els animals o els objectes no és el més adequat. És més apropiat utilitzar el substantiu, així li estem donant el model correcte. Més endavant ja li ensenyarem que els ocells fan piu-piu.

Explicar contes també és una bona manera d'estimular el llenguatge. Hem de buscar-los adaptats a cada edat. Per exemple, els de textures, sons i imatges són els més adients per als primers anys.

Les cançons també són una bona eina. El ritme i la melodia acompanyats de gestos són molt atractius pels xiquets i són una bona manera d'estimular els elements prosòdics del llenguatge.

Quan els nens comencen a dir paraules, hem d'animar-los i felicitar-los cada vegada que ens demanin algun objecte utilitzant les verbalitzacions.

Si el nostre propòsit és estimular el llenguatge, hem de crear situacions que facin parlar el nen. Així, si ens assenyalava una nina, ho podríem aprofitar per fer un pas més i, en comptes de simplement fer-li una pregunta tancada com "vols la nina?" (ja que amb això només li reclamem un "sí" o un "no"), començar a uti-

litzar les preguntes de dues opcions: "vols la nina o el conte?" D'aquesta manera encoratjarem el nen a dir un dels dos noms i aprendrà que cada vegada que vulgui alguna cosa l'ha d'anomenar. En la majoria d'aquestes situacions, els educadors ja saben quin és l'objecte a què es refereix el nen; si l'hi donem com a resposta al seu gest, l'infant no aprendrà a demanar les coses utilitzant paraules, sinó que aprendrà que alçant el dit aconseguirà tot allò que vol.

En el moment en què el nen ja parli, no pronunciarà bé les seves paraules, només dirà una part de la paraula o substituirà sons. En aquests casos és important no corregir-lo directament. Nosaltres hem d'animar-lo a parlar i felicitar-lo sempre que ho faci. No obstant això, també li podem donar el model correcte tant de paraula com de frase. Si ell vol el camió i ens diu: "mó", seria adequat que nosaltres no només repetísim la paraula "camió", sinó que la poguéssim incloure dins d'una frase: "en Miquel m'ha dit: 'VULL EL CAMIÓ!'", posant èmfasi en les paraules que fan referència a la seva demanda. Quan el nen sigui més gran, serà capaç de demanar i explicar-se amb més correcció. Tot i això, encara cometrà errors normals per la seva edat. En aquest moment també haurérem de donar el model correcte a les seves produccions errònies ("poso la nina al fofà"); potser no caldrà repetir exactament la frase, però estaria bé fer una nova oració emfatitzant la paraula correcta ("la poses al SOFÀ?").

Haurérem de prestar atenció a l'infant i donar-li informació addicional. Si ens ensenya un dibuix, li preguntarem què hi veu i anirem complementant les seves explicacions amb altres detalls de colors i formes. També és important respondre a les seves preguntes adaptant-nos al seu nivell.

La paciència dels adults és clau per permetre un bon procés d'adquisició del llenguatge. Cal deixar que els nens acabin les seves pròpies frases, encara que s'encallin o que no acabin mai d'explicar-se. No els hem d'interrompre ni hem d'acabar la frase per ells per guanyar temps. Hem de mantenir una actitud d'escolta

activa, mostrant-nos interessats pel seu discurs. També hem d'acceptar que el xiquet pot passar per determinades etapes en què se li faci més complicat comunicar-se; entre els dos anys i mig i els cinc anys, alguns infants s'encallen i pot semblar que pateixen quequesa. El menut superarà aquesta etapa per si sol sempre que els adults mantinguin una actitud adequada i tranquil·la, sense pressionar-lo ni corregir-lo.

No els hem d'interrompre ni hem d'acabar la frase per ells per guanyar temps. Hem de mantenir una actitud d'escolta activa, mostrant-nos interessats pel seu discurs

Podríem seguir enumerant situacions quotidianes en què es pot estimular el llenguatge, però no acabaríem mai. Totes ens seran útils, només cal tenir-ho present i explicar les nostres accions i les del nen, posar llenguatge a la nostra vida.

Activitats i jocs lingüístics

Des de l'escola infantil o des de casa podem crear activitats i jocs que estimulin el desenvolupament del llenguatge. Són els jocs de tota la vida, als quals tots hem jugat, i seria bo tenir-los en compte.

- Jocs de representació: amb figures petites d'animals, persones, cases, cotxes, etc., podem recrear situacions i potenciar que els personatges del joc hagin de parlar entre ells o bé imitar les onomatopeies que fan els animals.
- Jocs de rol: jugar a comprar i vendre, a metges, a mestres, a pares i mares, etc. En aquest escenari, els infants també han de posar-se a la pell d'una altra persona i parlar com un adult.
- Cançons: ja seran més complexes que les que cantàvem en els primers mesos. Ara ells també hauran de cantar-les, i així potenciem

el ritme, la melodia i la parla. Podem ballar-les seguint el ritme, acompanyant la melodia amb moviments.

- Contes: els xiquets s'aprenen de memòria els contes i noten si l'adult un dia els l'explica diferent. Aprofitem-ho, doncs! Estan sentint, de forma repetida, la pronunciació correcta de les mateixes paraules, estan adquirint vocabulari nou, i recordaran les construccions sintàctiques, les preguntes que es fan els personatges i els seus diàlegs.
- El joc del telèfon: les persones que hi juguen han de seure unes al costat de les altres i dir-se d'una a l'altra la mateixa paraula a l'orella; d'aquesta manera treballam la discriminació auditiva.
- Jugar al veig-veig: amb aquest joc els nens han de buscar una paraula que comenci per una lletra o síl·laba determinada; d'aquesta manera fomentem la consciència fonològica o sil·làbica.

En definitiva, vivim envoltats de llenguatge, només cal ser-ne conscients i aprofitar-lo per ajudar el nostre alumnat a desenvolupar-se. Frenem i parlem?

Laura Domingo Fontova

Logopeda col·legiada núm. 70, Tutora del curs de Prisma Bases Logopèdiques dins l'Àmbit Escolar
laura.domingo@prisma.cat

Bibliografia

- CASTAÑEDA, P. F. *El lenguaje verbal del niño: ¿cómo estimular, corregir y ayudar para que aprenda a hablar bien?* Universidad Nacional Mayor de San Marcos (1999).
- FOGARTY, K.; FERRER, M. *Hablando con su hijo*. University of Florida (2011).
- GIMÉNEZ, M.; MARISCAL, S. *Psicología del desarrollo. Desde el nacimiento a la primera infancia*. Aravaca: McGraw-Hill (2008).
- MUÑOZ-KIEHNE, M. *Hablando se entiende la gente: retrasos y problemas de habla y lenguaje*, article web d'Interactive Parenting Media.
- MARTÍNEZ, M. S. *De la intersubjetividad primaria a la secundaria: qué percibe el bebé cuando mira al adulto*. Buenos Aires: Facultad Latinoamericana de Ciencias Sociales. Universidad Autónoma de Madrid (2010).
- VIDAL, M. *Las etapas evolutivas del desarrollo del lenguaje*, ponència presentada en el Congreso de Córdoba (1997).

educat

Novetat

Bloc de la revista *Educat*

Des de Prisma Edicions Psicopedagògiques et volem mantenir informat i et volem oferir de primera mà els articles que anem publicant en la revista, a més de notícies, vídeos, entrevistes, arxius d'àudio i molts altres recursos relacionats amb el món de la psicopedagogia.

Per això, en el bloc d'*Educat* tens un espai de debat perquè tant els lectors com els autors de la revista pugueu dir la vostra.

Subscriu-te!

www.educat.cat/bloc